

рій Гулейчук // Хлібороб. – 1892. – 15 марта. – Ч. 6. – С. 41–50. – С. 45.

⁴³ Політика краєва і загранична. Віче народне в Снятині // Народ. – 1892. – 6 марта. – Ч. 5–6. – С. 65–72. – С. 68; Гулейчук О. Повітове народне віче в Снятині / Онуфрій Гулейчук // Хлібороб. – 1892. – 15 марта. – Ч. 6. – С. 41–50. – С. 46; Білінкевич І. Іван Франко на Станіславщині: Біографічно-краєзнавчі нариси / Іван Білінкевич / Вст. ст., підгот. тексту і наук. редакція М.М. Васильчука. – Коломия : Вік, 2006. – 164 с. – С. 143–144.

⁴⁴ Про віче в Снятині // Батьківщина. – 1892. – 28 лютого (11 марта). – Ч. 9. – С. 46–47. – С. 46.

⁴⁵ Про віче в Снятині // Батьківщина. – 1892. – 28 лютого (11 марта). – Ч. 9. – С. 46–47.

⁴⁶ Наші народні школи і їх потреби // Народ: Громадсько-політичний журнал [Львів]. – 1897. – №7–8; Франко І.Я. Педагогічні статті і висловлювання / Іван Франко / За ред. О. Дзевєрина. – К. : Рад. школа, 1960. – 299 п. – С. 191–196.

⁴⁷ ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167, оп. 2, спр. 2811. п. 84. Сандуляк (Лукин) Іван (1845, с. Карлів, д. Снятин, ц. Коломия – 1926) – громадський діяч, селянин-господар з с. Карлів. Виписки і вирізки з періодичних видань (біографія, портрет, бібліографія). 1890, 1902. Львів. Чернівці, 12 арк., арк. 4, 4 зв., 5.

⁴⁸ Франко І. Історія кожуха. Сучасна казка (Посвячую Іванови Сандулякови з Карлова) / Іван Франко // Хлібороб. – 1892. – 1 жовтня. – Ч. 18 і 19. – С. 137–139; Покуття. Історико-етнографічний нарис. – Львів : Манускрипт-Львів, 2010. – 456 с. – С. 116; Франко І. Історія кожуха / Іван Франко // Франко І. Твори в 50 томах. – К. : Наукова думка, 1978. – Т. 18. – С. 319–323.

⁴⁹ Франко І. Вандрівка русина з Бідою / Іван Франко // Франко І. Твори в 50 томах. – К. : Наукова думка, 1976. – Т. 1. – С. 126–141. – С. 126.

⁵⁰ Арсенич П. Іван Сандуляк / Петро Арсенич // Снятин. Краєзнавчий і літературно-мистецький журнал. – Снятин : Прут Принт, 2004. – Ч. 1(15). – С. 68–70.

⁵¹ Гуйванюк М. Іван Сандуляк – визначна постать національного руху галицьких українців кінця XIX – початку XX ст. / Микола Гуйванюк // Питання історії України: Збірник наукових статей. – Чернівці : Зелена Буковина, 2005. – Т. 8. – С. 81–85. – С. 82.

⁵² ЛННБ України, відділ рукописів. – Ф. 167, оп. 2, спр. 1227. п. 42. Запаринюк Григорій, господар з г. Волчковці, д. Вовчківці, ц. Коломия (тепер Івано-Франківська обл., Снятинський р-н). Вирізки і виписки з періодичних видань, портрет. Львів 1888, 1892, 4 арк., арк. 4 зв.; Політика краєва і загранична. Віче народне в Снятині // Народ. – 1892. – 6 марта. – Ч. 5–6. – С. 65–72. – С. 69; Про віче в Снятині // Батьківщина. – 1892. – 28 лютого (11 марта). – Ч. 9. – С. 46–47. – С. 46.

⁵³ Стефаник В. «Моє слово» : новели, оповід., автобіогр. та критич. матер., витяги з листів / Василь Стефаник / Упоряд., передм. та приміт. Л.С. Дем'янівська. – 2-е вид., доп. – К. : Веселка, 2000. – 319 с. – С. 208.

⁵⁴ Равлюк В.Т. Спогади про «Покутську трійцю» / Василь Равлюк / Упорядкування, передмова, примітки, коментарі Василя Харитона. – Снятин : Прут Принт, 2006. – 78 с. – С. 15.

⁵⁵ Харитон В. З історії суспільно-політичного руху в Галичині і на Покутті наприкінці XIX – на початку

XX ст. / Василь Харитон. – Снятин : Прут Принт, 2007. – 120 с. – С. 62–63.

⁵⁶ Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. / Іван Франко // Франко І. Твори в 50 томах. – К. : Наукова думка, 1984. – Том 41. Літературно-критичні праці (1890–1910). – 694 с. – С. 468.

⁵⁷ Франко І. Свинська конституція / Іван Франко. – Львів : Книж.-журн. вид-во, 1953. – 23 с.

⁵⁸ Політика краєва і загранична. Віче народне в Снятині // Народ. – 1892. – 6 марта. – Ч. 5–6. – С. 65–72. – С. 68.

⁵⁹ Політика краєва і загранична. Віче народне в Снятині // Народ. – 1892. – 6 марта. – Ч. 5–6. – С. 65–72. – С. 72.

⁶⁰ Про в'язь пов'язане в Снятині // Д'яло. – 1892. – 17(29) лютого. – Ч. 38. – С. 1.

⁶¹ З'я табору руских радикалов // Д'яло. – 1893. – 20 с'чня (1 лютого). – Ч.15. – С. 1–2.

⁶² Справозданье з'яча в Снятині. (Конець.) // Д'яло. – 1892. – 19 лютого (2 марта). – Ч. 40. – С. 1–2. – С. 2.

⁶³ Учасник віча. За віче Снятинське понаписувала газета «Діло» багато брехонь ... // Хлібороб. – 1892. – 1 марта. – Ч. 5. – С. 40.

⁶⁴ Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом. (1876–1895) [Текст] : Т. 7. 1892–1893 / М.П. Драгоманов, М. Павлик ; зладив М. Павлик ; вид. Л. Когут. – Чернівці : Руська Рада, 1911. – 343 с. – С. 9–10.

УДК 94(477.83/86):324

© Микола Гуйванюк
(Чернівці)

УЧАСТЬ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА У ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ В ГАЛИЧИНІ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.

У статті на основі всебічного аналізу широкого джерельного матеріалу розкрито участь відомого українського письменника і громадського діяча Василя Стефаника у виборчому процесі в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. Зокрема, охарактеризовано участь В. Стефаника у передвиборчих агітаціях до крайового сейму та парламенту під час навчання у гімназії; проаналізовано ступінь участі письменника у виборчих кампаніях Радикальної партії; показано форми і методи агітаційної діяльності В. Стефаника під час парламентських виборів.

Ключові слова: Василь Стефаник, Галичина, вибори, передвиборча агітація.

Н. Гуйванюк

Участие Василия Стефаника в избирательном процессе в Галиции в конце XIX – начале XX в.

В статье на основе всестороннего анализа широкого исходного материала раскрыто участие из-

вестного українського письменника і громадського діяча Василя Стефаника в избирательном процессе в Галиции в конце XIX – начале XX в. В частности, охарактеризовано участие Стефаника в предвыборных агитациях в краевой сейм и парламент во время обучения в гимназии; проанализирована степень участия писателя в избирательных кампаниях Радикальной партии; показаны формы и методы агитационной деятельности Стефаника во время парламентских выборов.

Ключевые слова: Василий Стефаник, Галиция, выборы, предвыборная агитация.

М. Huyvanyuk

Participation of Vasyl Stefanyk in the Electoral Process in Galicia in the Late XIX – Early XX Century

In this paper, based on comprehensive analysis of a wide source material, the author exposed participation of the famous Ukrainian writer and public activist Vasyl Stefanyk in the electoral process in Galicia in the late XIX – early XX century. In particular the author describes the participation of V.Stefanyk in pre-electoral campaigning to regional Diet and Parliament during training at the school; the degree of the writer's participation in Radical Party election campaigns; shows the forms and campaigning methods of V.Stefanyk while participating in parliamentary elections.

Keywords: Vasyl Stefanyk, Galicia, election campaigning.

Невід'ємною складовою національного руху галицьких українців другої половини XIX – початку XX ст. була регулярна участь у виборах до парламенту та крайового сейму. Вибори внесли в політичне життя новий, прискорений ритм. Від однієї виборчої кампанії до іншої відбувалася структуризація політичних сил, визначення програм, народжувалися нові надії та можливості, а головне – претенденти на роль політичної еліти мусили хоч якось розуміти і враховувати потреби свого виборця, розмовляти з ним, вивчати його внутрішній світ і спосіб мислення. Політична агітація, а з нею – обговорення широкого комплексу суспільних питань входили в кожну оселю, привчаючи людину жити в конституційній державі та мислити категоріями, звичними для західноєвропейських країн. Активною рушійною силою виборчого процесу виступала нова генерація української світської інтелігенції, особливо письменники та публіцисти. Серед них у цій царині виділявся Василь Стефаник. Будучи симпатиком, а згодом і активним членом Русько-української радикальної партії, він упродовж тривалого часу проводив агітацію за «радикальних» кандидатів. Також кілька разів висував свою кандидатуру на

депутата австрійського парламенту і здобував перемогу.

Свого часу окремі дослідники життєвого і творчого шляху письменника частково торкалися порушеної у статті проблеми, зокрема це стосується праць С. Крижанівського¹, В. Лесина², Я. Мокляка³ та Ф. Погребенника⁴. Але окремого ґрунтовного наукового дослідження, яке б стосувалося участі Василя Стефаника у виборчих кампаніях, ще й досі немає.

Метою пропонованої статті є всебічний аналіз форм і методів участі відомого українського письменника і громадського діяча Василя Стефаника у виборчому процесі в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. Для досягнення мети автор ставить наступні завдання:

- охарактеризувати участь В. Стефаника у передвиборчих агітаціях до крайового сейму та парламенту під час навчання у гімназії;
- проаналізувати ступінь участі письменника у виборчих кампаніях Радикальної партії;
- розкрити форми і методи агітаційної діяльності В. Стефаника під час у парламентських виборів.

Свій перший політичний досвід Василь Стефаник отримав на Покутті, яке у 80-х рр. XIX ст. стало одним із провідних центрів українського національного життя в Галичині. Тут був один із потужних центрів радикального руху, увійшло у практику регулярне скликання селянських віч для вирішення злободенних питань. Також діяла найпотужніша мережа русько-українських народних читалень. Це були роки його навчання у Коломийській гімназії, де діяв таємний політичний гурток, за участь у якому був згодом виключений із цієї гімназії. Подальше навчання змушений був продовжувати у Дрогобицькій гімназії, яка також славилася добрими українськими традиціями. Якраз у гімназійні роки він був втягнутий у вир передвиборчої агітації під час виборчих кампаній до австрійського парламенту та крайового сейму. Під час канікул молоді гімназисти мандрували галицькими селами, де роз'яснювали селянам злободенні політичні та суспільні питання. Про цей період його участі у виборчому процесі свідчить сатирична «Дума про вибори в Снятинському повіті року божого 1889»⁵. Цей твір зберігся у рукописі в архіві письменника. Хоча точно автора так і не встановлено, але більшість дослідників сходяться на думці, що це одна із перших спроб пера юних Стефаника і Мартовича⁶. Він має яскраво виявлене агітаційно-публіцистичне призначення. У 1889 р. мали відбутися вибори до Галицького сейму. На Снятинщині урядові кола й поміщики висунули тоді своїм кандидатом барона Мойсу. Відомий селянський бесідник Г. Запаренюк, В. Стефаник та його товариші розгорнули були широку агітацію за те, щоб

кандидатуру пана Мойси провалити, а обрати депутатом селянського представника. Цій меті мала служити й написана тоді «Дума». В ній говориться про реальні події, що відбувалися в селах Підвисокому, Джурові, Новоселиці, Борщеві, Микулинцях, Кулачині і Трійці, про окремих людей Снятинщини, яких добре знав Стефанік. Хоча в «Думі» дійсність переплетена з певною фантастикою, в ній гостро висміяно суть тогочасних виборів, заснованих на відкритому підкупі й споюванні виборців, на застосуванні зловживань і насильства, щоб забезпечити обрання депутатів вигідних для панівного прошарку польської шляхти у краї, проти чого доводилося вести боротьбу молодому гімназисту В. Стефаніку та його товаришам.

У «Думі» Стефанік показує, що незважаючи на «щедрість» провладного кандидата пана Мойси і підступні дії його брехунів-агітаторів, перший етап виборів – правибори, на яких обирали виборщиків, – пройшов не так, як панові хотілося, бо «[...] Люди як скала стояли, що ні просьби, ані грозби їкольні їх не зламали»⁷. Далі в «Думі» говориться про збори селян, на яких виступив Г. Запаренок, який закликав виборщиків бути невтомними в боротьбі за громадські інтереси, не піддаватися на підкупи, не боятись залякувань, далі викривати махінації ворогів. Закінчує молодий письменник «Думу» закликом до виборців вірно послужити громаді, висловом віри в перемогу на виборах.

Після того, коли на початку жовтня 1890 р. відбувся перший з'їзд Русько-української радикальної партії, яка головним своїм завданням поставила боротьбу за поліпшення матеріального становища, піднесення культури й політичної активності українського народу, В. Стефанік став її симпатиком, а згодом і активним членом та активно долучився до її виборчої діяльності.

У середині 90-х років XIX ст. під час виборів до парламенту чи крайового сейму В. Стефанік надовго залишав Краків, де студював медицину, і виїздив у села Східної Галичини. Там він проводив селянські збори й наради, виступав із доповідями, агітував за селянських кандидатів у послы. За це його кілька разів ув'язнювали. Правда, завдяки приятелям-правникам в ув'язненні перебував недовго. У листі до В. Морачевського від 26.07.1895 р. зазначав, що «[...] по дорозі до Вас мене арештовано під закидом підбурювання одної народності проти другої, § 302»⁸. А вже наступного дня повідомляв того самого адресата, що «[...] Від учора [16.08.1895 р.] я на світі. Казали, що процесу не можна зробити, а мені 13 днів криміналу стане для того, аби вже носа не показати на той терен агітаційний, відки мене прогнали. Помилилися, бо я вже вчора був на зборах, і ще нині піду, аби мужикам показати, що за бунтацію не «гниєся довго в криміналі, а так – трошки»⁹. З одного боку,

його переслідували недобррозичливі польські урядовці, які боялися викриття своєї антиукраїнської діяльності. А з другого, противники українського поступу – москвофіли. «[...] Москвофіли донесли до староства на товариша нашого Стефаника, що він агітував перед виборами і з ласки москвофілів пересидів Стефанік в арешті слідчим»¹⁰, – повідомляв у одній із заміток «Громадський голос». Але, як бачимо, він не здавався, а продовжував агітаційну роботу за одного із лідерів галицьких радикалів Северина Даниловича. «[...] Тепер я в Обертинщині на виборчій агітації за Даниловичем. Пантрую, аби мужицка правда стала на верьхи, а панска пійшла на присподне»¹¹, – наголошував у листі до Морачевського. Проти зловживань окремих чиновників на виборах у Городенківському повіті він подав замітку до популярного радикального часопису «Народ», у якій повідомляв, що «[...] по селах нечувані шахрайства. Правиборців або не оголошується, або лиш день, без означія години. Комісар викидає за двері, як хто не голосує за війта і ізбранных»¹².

Стефанік намагався відійти від традиції, яка вже вкоренилася серед галицьких політиків, коли кандидат улесливо обіцяв своїм виборцям «золоті гори», а отримавши мандат – забував свій округ до наступних виборів. Свою передвиборчу агітацію здебільшого проводив у добре знайомому регіоні, де мав велику довіру і пошану виборця. Однією з переваг його над іншими агітаторами було те, що на той час вже був пізнаваним письменником, який мав серед селянства своїх шанувальників, які були готові йому довіряти. Сильною стороною Стефаніка як агітатора було і те, що він не тікав від нагальних суспільних проблем, наголошуючи, що «[...] треба довести мужикам, те, що радикали не забудуть за мужика, що будуть его обороняти, що вибрати «свого» їм доконечне [...] Се все діло трудне і волів би-м ся не родити, як вибором труднитися»¹³.

На початку 1897 р. проводилися чергові вибори до парламенту. Стефанік «з великої до хлопів любові» тижнями перебував у гірських селах, а коли настигали жандарми, утікав до Кракова, «бо, кажуть, взимі зле в арешті сидіти»¹⁴. Але проходило кілька днів – і він знову серед селян агітував за «мужицького посла» Івана Франка. Під час походів по «чорних селах», які нагадували собою «жужлі, спалені гарячкою голоду давного і довгого»¹⁵, Стефанік вивчав життя і настрої бідноти, уважно вслуховувався у виступи селянських промовців про «сільські гаразди». «[...] не змушую їх (селян), аби мене слухали, лиш сам рад бим їх послухати»¹⁶, писав у листі до приятеля В. Морачевського.

Участь у передвиборчій агітації сприймалася Стефаніком насамперед як можливість безпосереднього контакту з галицьким селянством, яке вже

встигло стати невід'ємною частиною його життя і творчості. Він не умів лукавити. Працював щиро – з патріотичних мотивів, не шукаючи особистої вигоди. «[...] То я знов забіг у агітацію виборчу не з любови до політики, не з прихильності до кандидатів, але з великої до хлопів любови. Три тижні сидів-ем у гірських селах і вповідав-ем там, як що куда світом іде, а вони мені усілякі практики. [...] я говорю їм бесіду агітаційну, а кождий з них роззявить рот, пустить ниточку слини до землі і злучиться тою ниточкою з землею»¹⁷.

Як агітатор, В. Стефаник умів захопити слухача. Його промови були завжди емоційні, враховували інтереси та потреби публіки, перд якою доводилося виступати «[...] Спочатку говорив спокійно, а згодом його слова ставали грізні, наче громи. Права рука робила то слабї, то якісь сильні, нагальні рухи. Голос то підносився, то впадав. В його очах блимали різні вогники. По цілому мійому тілі перебігали якісь незначні мурашки. Коли бесідник скінчив свою промову, буря оплесків рознеслася по розлоному майдані»¹⁸, – згадував сучасник.

У виборчій кампанії 1897 р. В. Стефаник активно долучався і до захисту українських селян від переслідувань їх поляками, котрі використовували свої владні повноваження (жандарми, чиновники повітових староств, суді та ін.) для того, щоби мстити українцям за їх тверду позицію щодо підтримки власного кандидата під час виборів. «[...] Я був через кілька днів на селах, аби казати мужикам, що кров червона чорній землі на весну не вадит. Я з ними ходив поміж шаблї і все казав: ви дусші від шабель»¹⁹, – писав у одному з листів.

Письменник боляче переживав за те, що деякі його товариші-радикали чи то через певні меркантильні інтереси, чи будучи просто малодушними, не завжди викладалися на всю потугу, а подекуди і підігрували опонентам. З цього приводу листі до О. Гаморак він писав: «[...] Ганкевич і в Коломиї і в Перемишли агітує против Окуневского і Франка за польско-соціалістичними кандидатами. [...] Трильовський злий, що не лиш він скликає мужицкі віча. Павлик робиться хвостом Окуневского, бо чийось хвостом він та мусить бути. Данилович – нулі, Гарасимович також»²⁰.

У 1905–1906 роках у Галичині проводилася масова агітація за загальне виборче право у зв'язку з виборами депутатів до австрійського парламенту. Край був охоплений великим вічевим рухом, який зрушив широкі народні маси. Віча, які організовувались майже в кожному селі, були багатолюдні, бурхливі. Ця стихія підхопила Стефаника. Він став душею вічевого руху, незмінним агітатором і володарем селянських дум. Слухаючи його, народ хвилювався, вогнем палав або, як дитина, плакав від зворушення. Промови Стефаника були короткі.

Простими, сильними словами він малював перед слухачами образи з важкого селянського життя, відгадував найпотаємніші думки селян, вбирав їх у слова і надавав їм право громадянства. Картав і ганьбив мужицкі слабості, підносив добрі сторони, закликав до єдності і боротьби.

Як виявилось, кампанія за загальне виборче право не була марною. Навесні 1907 р. було оголошено вибори до австрійського парламенту на основі загального, безпосереднього виборчого права при таємному голосуванні. У цій виборчій кампанії вирішив спробувати позмагатися за посольський мандат і В. Стефаник. З одного боку – був уже неабиякий досвід агітаційної роботи та гарантія підтримки кандидатури певною критичною масою виборців, у яких уже здобув довіру. А з другого – вавив посольський депутатський мандат, який, на його думку, мав би забезпечити певні матеріальні статки. А вже після смерті дружини на руках залишилося троє малолітніх дітей, а тесть о. Кирило Гаморак, що був головним годувальником родини, вже через похилий вік підупав здоров'ям.

Провід Радикальної партії пропозицію В. Стефаника сприйняв неоднозначно. Частина членів, що були близькими приятелями письменника, а саме С. Данилович та Л. Бачинський, його підтримали, зважаючи на чималі заслуги у попередніх виборчих кампаніях. У той же час окремі впливові діячі галицьких радикалів побачили в ньому конкурента, адже «прохідні» виборчі округи вже були розподілені. Тому К. Трильовський у січні 1907 р. звернувся до В. Стефаника, щоб той продовжив агітаційну діяльність за кандидатів від Радикальної партії по всій Галичині, мотивуючи прохання тим, що «[...] Ваші промови роблять величезне враження на мужиків»²¹. Проте, коли стало зрозуміло що Стефаник не збирається відступати від своїх намірів, К. Трильовський у листі від 29.02.1907 р. висловив наступну пропозицію: «[...] Щодо кандидатури Снятин-Заліщики [...] постала така думка, щоби від партії радикальної кандидували Ви, і я таку думку підтримую. [...] Відбулися передвиборчі збори у Вовчківцях. Згідно з постановою повітової організації ухвалено всіма силами Вас підтримати [...] прапору поступу не зрадите, а біди народу знаєте добре, і се вистарчає. [...]»²².

З вищесказаного видно, що В. Стефанику дістався виборчий округ № 58, що охоплював Борщівський, Заліщицький, Городенківський та Снятинський повіти²³. Тут радикали хоча і були в пошані, але не мали достатньої переваги, щоби провести свого кандидата. Тому на допомогу прийшов добрий приятель В. Охримович, який був одним із лідерів Національно-демократичної партії, впізнаваним і шанованим політиком, відомим адвокатом. У результаті, «[...] 17 березня 1907 р. передвиборчі збори відбулися у Русові, де ухвалено кандидату-

ру В. Охримовича на посла, а В. Стефаника на заступника»²⁴. Переможцем виборчих перегонів став В. Охримович, який у 1908 р. зрікся мандату, а В. Стефаник став депутатом парламенту.

Письменник взяв також активну участь у передвиборчій кампанії до Галицького сейму, яка відбулася у 1908 р. За депутатський мандат він не боровся, а всю увагу зосередив на участі селян у цій кампанії та на запобігання виборчим зловживанням. Стефаник передовсім чинив опір несправедливості, не пропонуючи ніяких конкретних варіантів політичного вирішення справи. Він постійно відгукувався на каральні акції, здійснювані представниками органів влади, репрезентованої головним чином поляками, проти патріотично налаштованого селянства.

У 1911 р. в Австро-Угорщині було оголошено чергові парламентські вибори. Галицькі радикали висунули кандидатами в депутати найавторитетніших своїх представників: М. Лагодинського, Л. Бачинського, К. Трильовського, П. Лаврука, С. Даниловича, Леся Мартович та В. Стефаника²⁵.

Головною вимогою українських кандидатів у цій кампанії було відкриття українського університету у Львові, розширення сфери вживання української мови у Галичині, покращення становища українського вчителства. Незважаючи на те, що виборча кампанія знову набрала вигляду польсько-української боротьби і була сповнена численними зловживаннями, В. Стефаник, маючи досвід спілкування з виборцями у своєму окрузі, адже потягом 1908 – 1910 рр. постійно влаштовував депутатські звіти, зумів схилити на свій бік достатню кількість виборців, щоби вийти переможцем²⁶.

Отже, підсумовуючи вищесказане, можемо констатувати, що В. Стефаник включився у виборчий процес у 80-х рр. XIX ст., будучи учнем Коломийської та Дрогобицької гімназій. Основною формою його агітаційної діяльності була участь у студентських мандрівках галицькими селами із роз'ясненням потенційним виборцям важливості вибору своїх депутатів для захисту інтересів української громади у владних структурах Австро-Угорщини.

Ставши симпатиком, а потім і членом Русько-української радикальної партії, В. Стефаник починаючи з середини 90-х рр. XIX ст., брав активну участь у всіх її виборчих кампаніях до австрійського парламенту та крайового сейму. Його уміння спілкуватися з потенційним виборцем – галицьким селянином стало запорукою успіху багатьох депутатів-українців.

¹ Крижанівський С. Життя і творчість В. Стефаника. Стенограма лекції / Степан Крижанівський. – К., 1950. – 32 с.

² Лесин В. Василь Стефаник. Нарис життя і творчості / Василь Лесин. – К.: Дніпро, 1981. – 260 с.

³ Мокляк Я. Василь Стефаник і політика / Ярослав Мокляк // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2012. – Вип. 34 – 35. – С. 21 – 24.

⁴ Погребенник Ф. Василь Стефаник. Семінарії / Федір Погребенник. – К.: Вища школа, 1979. – 283 с.

⁵ Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка Національної академії наук України (далі ВРФіТ ІЛ ім. Т.Г. Шевченка НАН України), ф. 8. Василь Стефаник, Спр. 780, Дума про вибори в Снятинському повіті року божого 1889». Вірш, б.д., 7 арк.

⁶ Лесин В. Василь Стефаник майстер новели / Василь Лесин. – К.: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1970. – С. 18.

⁷ ВРФіТ ІЛ ім. Т.Г. Шевченка НАН України, ф. 8, спр. 780, арк. 6.

⁸ ВРФіТ ІЛ ім. Т.Г. Шевченка НАН України, ф. 8, спр. 236, арк. 1.

⁹ ВРФіТ ІЛ ім. Т.Г. Шевченка НАН України, ф. 8, спр. 238, арк. 1.

¹⁰ Громадський голос (Львів). – 1896. – Ч. 20, 1 листопада. – С. 135.

¹¹ ВРФіТ ІЛ ім. Т.Г. Шевченка НАН України, ф. 8, спр. 235, арк. 1.

¹² ВРФіТ ІЛ ім. Т.Г. Шевченка НАН України, ф. 8, спр. 783, арк. 1.

¹³ ВРФіТ ІЛ ім. Т.Г. Шевченка НАН України, ф. 8, спр. 235, арк. 2.

¹⁴ Стефаник В. Повне зібрання творів. – Т. 3. – С. 89.

¹⁵ Стефаник В. Повне зібрання творів. – Т. 3. – С. 97.

¹⁶ Стефаник В. Повне зібрання творів. – Т. 3. – С. 89.

¹⁷ ВРФіТ ІЛ ім. Т.Г. Шевченка НАН України, ф. 8, спр. 270, арк. 1.

¹⁸ Садовий І. Стефаник зблизька / Іван Садовий // Виноградник Т. Франко в житті Стефаника. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2006. – С. 200.

¹⁹ ВРФіТ ІЛ ім. Т.Г. Шевченка НАН України, ф. 8, спр. 271, арк. 1.

²⁰ ВРФіТ ІЛ ім. Т.Г. Шевченка НАН України, ф. 8, спр. 95, арк. 1.

²¹ ЛММ Василя Стефаника, с. Русів Снятинського району Івано-Франківської області, Ф. Кореспонденція, Спр. 143. Трильовський К. лист до Стефаника В. від 16.01.1907 р., арк. 1.

²² ЛММ Василя Стефаника, с. Русів Снятинського району Івано-Франківської області, Ф. Кореспонденція, Спр. 144. Трильовський К. Лист до Стефаника В. від 29.02.1907 р., арк. 1.

²³ Горак Р. Кров на чорній ріллі. Есе-біографія Василя Стефаника / Роман Горак. – К.: Академія, 2010. – С. 331.

²⁴ Діло (Львів). – 1907. – Ч. 53. – 20 березня. – С. 1.

²⁵ Громадський голос (Львів). – 1911. – Ч. 17 – 18, 20 цвітня. – С. 1.

²⁶ Громадський голос (Львів). – 1911. – Ч. 33, 5 липня. – С. 1.